

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΑΝΩΤΑΤΗ
ΣΧΟΛΗ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ &
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας
Χειμερινό Εξάμηνο

Ακαδημαϊκό Έτος 2024-2025

Διδάσκων: Χατζηκυριάκου Γιάννης

Ετήσιο Πρόγραμμα Παιδαγωγικής Κατάρτισης
(ΕΠΠΑΙΚ)

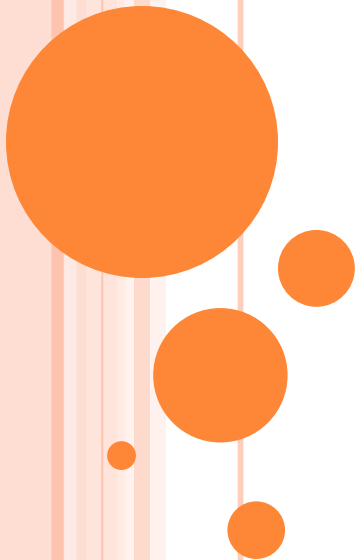
2^η Διάλεξη: Δεοντολογία εκπαιδευτικής
έρευνας

ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η δεοντολογία της εκπαιδευτικής έρευνας αφορά τον καθορισμό των ηθικών αρχών και των κανόνων που πρέπει να ακολουθούν οι ερευνητές κατά τη διεξαγωγή των ερευνητικών μελετών τους.

ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ (2)

Είναι σημαντικό να διασφαλίσουμε ότι η έρευνα διεξάγεται με σεβασμό στα δικαιώματα των συμμετεχόντων, όπως το δικαίωμα στην αυτονομία, την ιδιωτικότητα, την εμπιστευτικότητα και την προστασία από βλάβες.

ΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

- Δεοντολογία: Συμμόρφωση σε ένα σύνολο αρχών ή σε έναν κώδικα που περιγράφει την πρέπουσα συμπεριφορά.
 - Ηθική: ο έλεγχος αν μια πράξη είναι συνεπής με την κοινώς αποδεκτή έννοια του σωστού ή όχι.
 - Ο ερευνητής έχει να αντιμετωπίσει κατά τον σχεδιασμό και τη διενέργεια της έρευνας μια σειρά από ηθικά διλήμματα. Σε τέτοιες περιπτώσεις μπορεί να ανατρέξει στους κώδικες δεοντολογίας και να εξειδικεύσει τις γενικές αρχές στις ιδιαιτερότητες του κάθε ερευνητικού εγχειρήματος.
-

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΗΘΙΚΗΣ ΚΑΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΈΡΕΥΝΑΣ (Ε.Η.Δ.Ε.)

Η Επιτροπή Ηθικής και Δεοντολογίας της Έρευνας (Ε.Η.Δ.Ε.) συστήνεται και λειτουργεί σε κάθε Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα (Α.Ε.Ι.) σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 277 έως 282 του ν. 4957/2022 (Α' 141) με σκοπό να παρέχει σε ηθικό και δεοντολογικό επίπεδο εγγύηση αξιοπιστίας της έρευνας που διεξάγεται εντός του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Αρμοδιότητα της Ε.Η.Δ.Ε. είναι να ελέγχει εάν τα ερευνητικά έργα που πρόκειται να διενεργηθούν είναι σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία και συνάδουν με γενικά παραδεδεγμένους κανόνες ηθικής και δεοντολογίας της έρευνας ως προς το περιεχόμενο και τον τρόπο διεξαγωγής τους.

ΕΚΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ (1)

Σύμφωνα με τους διεθνείς κανόνες δεοντολογίας, θεωρείται απαραίτητη η εκούσια και ενήμερη συγκατάθεση των συμμετεχόντων.

Δίδεται συναίνεση για συμμετοχή στην έρευνα, αφού τα άτομα έχουν ενημερωθεί επαρκώς:

1. Για τον βασικό σκοπό της έρευνας
2. Την αναμενόμενη διάρκεια της
3. Τις διαδικασίες που θα ακολουθηθούν

ΕΚΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ (2)

4. Το δικαίωμα απόσυρσης του συμμετέχοντα οποιαδήποτε στιγμή και χωρίς οποιεσδήποτε συνέπειες,
5. Τους πιθανούς κινδύνους στους οποίους μπορεί να τους εκθέσει η συμμετοχή τους,
6. Τις αναμενόμενες ωφέλειες της έρευνας
7. Τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να λύσουν απορίες τους σχετικά με την έρευνα
8. Τα δικαιώματα που απορρέουν από τη συμμετοχή τους.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΤΗΣ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗΣ

Μεγάλο μέρος της κοινωνικής έρευνας απαιτεί την εξασφάλιση της συναίνεσης και της συνεργασίας των ατόμων που θα βοηθήσουν στην έρευνα.

Η συνειδητή συναίνεση έχει οριστεί ως «οι διαδικασίες με τις οποίες τα άτομα επιλέγουν αν θα συμμετέχουν σε μία έρευνα, αφού ενημερωθούν για γεγονότα τα οποία είναι πιθανό να επηρεάσουν τις αποφάσεις τους».

Η άδεια και η ενυπόγραφη συναίνεση των γονέων παρέχεται σε περίπτωση συμμετοχής παιδιών στην έρευνα (ένα παιδί δεν μπορεί εν αγνοία των γονιών του να συμπληρώσει ένα γραπτό ερωτηματολόγιο).

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΠΟΔΟΧΗΣ

Η άδεια για διεξαγωγή έρευνας πρέπει πάντα να ζητείται σε πρώιμο στάδιο. Η πρώτη φάση προγραμματισμού μιας εκπαιδευτικής έρευνας απαιτεί τη λήψη της επίσημης άδειας (αρμόδια υπηρεσία Υπουργείου Παιδείας), ώστε να αναληφθεί η έρευνα στη συγκεκριμένη εκπαιδευτική κοινότητα.

Μόλις έχετε συμφωνήσει στο περίγραμμα μιας έρευνας και έχετε πειστεί ότι το θέμα είναι εφικτό, καλό είναι να κάνετε μια επίσημη γραπτή προσέγγιση στα άτομα ή στον οργανισμό που πρόκειται να εμπλακούν.

ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΕΡΕΥΝΑΣ

Προκειμένου να διασφαλίσουμε όσο το δυνατόν υψηλότερα επίπεδα ανταπόκρισης:

- ❖ Συνήθως κάποιος συμμετέχει σε μία έρευνα όταν πιστεύει ότι θα αποκομίσει κάποια υλικά ή ηθικά οφέλη.

- ❖ Το θέμα να παρουσιάζεται όσο το δυνατόν πιο ενδιαφέρον και σχετικό προς τους συμμετέχοντες.

Η έκφραση ευγνωμοσύνης για τον κόπο και τον χρόνο που απαιτείται για τη συμμετοχή τους.

- ❖ Η συνοδευτική επιστολή είναι πολύ σημαντική για την παρουσίαση μιας καλής και επαγγελματικής εικόνας της έρευνας.

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΣΕ ΣΧΟΛΕΙΟ (1)

- ❖ Πρέπει να προσφέρεται η δυνατότητα σε όλους τους συμμετέχοντες να παραμείνουν ανώνυμοι.
- ❖ Όλες οι πληροφορίες πρέπει να χρησιμοποιηθούν με την αυστηρότερη εμπιστευτικότητα.
- ❖ Οι ερωτώμενοι πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να επαληθεύουν τις απαντήσεις τους, όταν η έρευνα βρίσκεται σε εξέλιξη.

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΣΕ ΣΧΟΛΕΙΟ (2)

- ❖ Οι συμμετέχοντες πρέπει να λάβουν ένα αντίγραφο της τελικής έκθεσης της έρευνας.
- ❖ Η έρευνα θα επιχειρήσει να εξετάσει την πρακτική της εκπαιδευτικής διοίκησης. Με την ελπίδα η τελική αναφορά να είναι ωφέλιμη προς το σχολείο και προς τους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς και μαθητές.
- ❖ Όπου είναι δυνατό να γίνεται μια πιλοτική έρευνα για να εκτιμηθούν τα πιθανά προβλήματα ή οι κίνδυνοι.

ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η Πιλοτική έρευνα είναι μια διαδικασία δειγματοληπτικής μελέτης μικρής κλίμακας που διεξάγεται πριν την κύρια έρευνα.

Ένας ερευνητής εξετάζει αν το εργαλείο έρευνας (π.χ. γραπτό ερωτηματολόγιο) περιέχει δύσκολες ερωτήσεις ή είναι γενικά κατανοητό από τους συμμετέχοντες.

Μπορεί να προχωρήσει σε αλλαγές τόσο στη μορφή όσο και στο περιεχόμενο των ερωτήσεων.

Βοηθά στην ελαχιστοποίηση των σφαλμάτων απόκρισης.

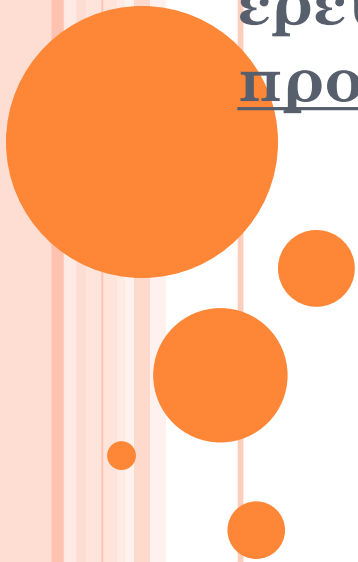
Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ «ΕΞΑΠΑΤΗΣΗΣ»

- Η «εξαπάτηση» συνίσταται στο ότι δε λέγεται ολόκληρη η αλήθεια. Οι θιασώτες της μεθόδου υποστηρίζουν ότι, εάν ένα πείραμα εξαπάτησης είναι η μόνη μέθοδος για να ανακαλυφθεί κάτι πραγματικά σημαντικό, η αλήθεια που αποκαλύπτεται κατ' αυτόν τον τρόπο δικαιολογεί τα ψέματα που ειπώθηκαν κατά τη διαδικασία, στο βαθμό που δεν βλάπτονται τα υποκείμενα της έρευνας. (συνήθως στις ιατρικές έρευνες)
- Μια μελέτη για τη φυλετική προκατάληψη, για παράδειγμα, που θα ετιτλοφορείτο έτσι, σίγουρα θα επηρέαζε τη συμπεριφορά των συμμετεχόντων.
(η αρνητική στάση των εκπαιδευτικών έναντι των μαθητών Ρομά).

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΜΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

1. Η έρευνα, βασική και εφαρμοσμένη, ατομική και συλλογική, προάγει την επιστημονική γνώση, υποστηρίζει την ερευνητική και εκπαιδευτική διαδικασία και συνδέεται με την αξιοποίηση των ερευνητικών και επιστημονικών ευρημάτων προς όφελος του κοινωνικού συνόλου.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΜΙΑΣ ΕΡΕΥΝΑΣ (2)

2. Η έρευνα πρέπει να διεξάγεται με προσήλωση στην επιστημονική αλήθεια, σεβασμό στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου, στην προσωπική αυτονομία, στη βιολογική και πνευματική ακεραιότητα των προσώπων, την ηθική, τη διανοητική ιδιοκτησία και στα προσωπικά δεδομένα, καθώς και να μεριμνά για τη ζωή, τη φύση και το περιβάλλον.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

1. Αναγνώριση του ερευνητικού προβλήματος
2. Διατύπωση του θέματος της έρευνας
3. Ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας (ελληνόγλωσσης και ξενόγλωσσης)
4. Προσδιορισμός του βασικού σκοπού και των ειδικότερων στόχων της έρευνας
5. Συγκέντρωση (συλλογή) των δεδομένων
 - 6α. Ανάλυση και ερμηνεία των δεδομένων (ποσοτική έρευνα)
 - 6β. Κατανόηση και εξήγηση ενός φαινομένου (ποιοτική έρευνα)
7. Αναφορά και αξιολόγηση των δεδομένων της έρευνας (πιθανά) Γενικευμένα συμπεράσματα- ποσοτική έρευνα
Ειδικές διαπιστώσεις- ποιοτική έρευνα

ΕΝΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ: ΈΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ (1)

1. Είναι σημαντικό για τον ερευνητή να αποκαλύψει πλήρως την ταυτότητα και το παρελθόν του.
2. Ο σκοπός και οι διαδικασίες της έρευνας πρέπει να αποσαφηνιστούν πλήρως στα άτομα που συμμετέχουν στο ερευνητικό περιβάλλον.
3. Πρέπει να βλέπουμε τόσο την έρευνα όσο και τις δεοντολογικές της επιπτώσεις από την πλευρά του ατόμου και του οργανισμού.

ΕΝΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ: ΈΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ (2)

4. Εξακριβώστε το κατά πόσον η έρευνα λειτουργεί με οποιοδήποτε τρόπο ευεργετικά για τα άτομα που συμμετέχουν σ' αυτήν (ωφέλεια)

5. Όπου αυτό είναι απαραίτητο, εξασφαλίστε ότι ή έρευνα δεν προκαλεί ζημιά σε κανέναν από αυτούς που συμμετέχουν (μη βλάβη)

6. Πιθανά αντικρουόμενα ευρήματα πρέπει να προβλεφθούν και όπου αυτά προκύψουν πρέπει να τα χειριστούμε με μεγάλη ευαισθησία.

ΕΝΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ: ΈΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ (3)

7. Η έρευνα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο αντικειμενική. Αυτό θα απαιτήσει προσεκτική μελέτη κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού, της διεξαγωγής και της παρουσίασης της έρευνας

8. Πρέπει να αναζητηθεί η συνειδητή συναίνεση από όλους τους συμμετέχοντες. Όλες οι συμφωνίες που θα γίνουν σε αυτό το στάδιο πρέπει να τηρηθούν κατά γράμμα.

9. Μερικές φορές είναι καλύτερο να έχουμε τη συνειδητή συναίνεση σε γραπτή μορφή.

ΕΝΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ: ΈΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ (4)

10. Πρέπει να γνωρίζουμε ότι τα άτομα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να αρνηθούν να πάρουν μέρος στην ερευνητική διαδικασία. Πρέπει επίσης να γνωρίζουμε ότι έχουν το δικαίωμα να αποχωρήσουν από την έρευνα οποτεδήποτε το θελήσουν. (προαιρετικότητα της συμμετοχής).

11. Πρέπει να γίνουν οι κατάλληλες διευθετήσεις στις αρχικές επαφές της έρευνας με σκοπό να δοθεί ανατροφοδότηση σε όσους το ζητήσουν. Το παραπάνω μπορεί να πάρει τη μορφή μιας γραπτής σύνοψης των πιθανών ευρημάτων της έρευνας.

ΕΝΑΣ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ: ΈΝΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ (5)

12. Πρέπει να σεβαστούμε την αξιοπρέπεια, την ιδιωτικότητα και τα συμφέροντα των συμμετεχόντων. Η διαφύλαξη της προσωπικής ζωής των συμμετεχόντων πρέπει να διασφαλιστεί και μετά την ολοκλήρωση της ερευνητικής διαδικασίας (μη ανιχνευσιμότητα).

13. Η τεχνική της εξαπάτησης πρέπει να χρησιμοποιηθεί μόνο στην περίπτωση που είναι απολύτως αναγκαία.

14. Όταν τίθενται δεοντολογικά ζητήματα, είναι πιθανό ο ερευνητής να πρέπει να συμβουλευτεί άλλους ερευνητές ή και εκπαιδευτικούς.

ΓΙΑΤΙ ΕΙΝΑΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ Η ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

- ❖ Προστασία των συμμετεχόντων: Διασφαλίζει ότι οι συμμετέχοντες δεν θα υποστούν βλάβη ή εκμετάλλευση.
- ❖ Ενίσχυση της εμπιστοσύνης: Δημιουργεί ένα κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ των ερευνητών και των συμμετεχόντων.
- ❖ Διασφάλιση της ποιότητας της έρευνας: Εξασφαλίζει ότι τα αποτελέσματα της έρευνας είναι αξιόπιστα και γενικεύσιμα.
- ❖ Προστασία της επιστημονικής κοινότητας: Προστατεύει τη φήμη της επιστημονικής κοινότητας και ενισχύει την αξιοπιστία της έρευνας.